

עשר קרב שלמים. פירוש אחר: הוין מקולקלין — דלא חל עליהן קדושה ליקרב, אלא נאכלין בזמון. דאף על גב דבעלמא אס קרא לעשירי "תשיעי" ולאחד עשר "עשירי" — העשירי קרב מעשר והאחד עשר קרב שלמים, דלקמן — הני מילי היכא דלא טעה אלא מתשיעי ואילך, אבל הכא — כל המנין למענה מתשיעי, דקרא לשמיני "שביעי", ולשביעי "ששי", או לתשיעי "שמיני" — לא הוה עשירי ואחד עשר קדושים ליקרב, והאיל וטעה כל כך. והא דקתני: ילאו שנים כאחת — לא מיירי מתשיעי ועשירי, דהא מתשיעי ואילך קמפרש רבא דינא נגמרא. אלא הכא מיירי כגון דטעה בחשבון מתשיעי ולמעלה, כגון שילאו שנים בשמיני וקראן "שמיני", אי נמי, ילאו שנים בשביעי וקראן "שביעי". והא דקתני לקמן: מנאן למפרע העשירי קדוש — הוהא כדמפרש טעמא, דמייתי לה בזמנא דפרסאי דקרו לעשרה "חדא". ואי דמפרשי: משום הכי מקולקלין — דמיירי כגון דנתחין למנות אחד, ובמסכת מירוש דפרק "בית שמאי" (בבא, אהרין): גבי מעשר — טעונו ולא כוונתו. ולא נכילה משום דאס כן — אפילו קרא לתשיעי "עשירי" נמי ליהוה מקולקל בלא ילאו שנים כאחת. ועוד: למאן דפליגי התם, דאמר: טעונו ואפילו כוונתו, מאי איכא למימרא? ובמקור רבי מנאסי, ד"מקולקלין" — היינו דקדושה חלה עליהן, ומספקא ליה אמאי נקט לשון "מקולקלין". והכי נהירא טפי. ואיכא למימרא דפרושי קמפרש במשנה עמיה: מאי טעמא מקולקלין — משום דקרא לתשיעי עשירי וכו'. קרב שלמים — נגמרא מפיק מקרא. וכי יש תמורה — דאחד עשר שקראו "עשירי" היינו תמורה מעשר, ובמסכת תמורה (יג, א) גמריין דאין תמורה עושה תמורה, משום דכתיב: "תמורתו" — ולא תמורת תמורתו. אילו היה תמורה — אורו אחד עשר — לא היה קרב. דתמורת מעשר אינה קריעה, כדגמריין במסכת תמורה (ה, ב) [מעשר העברה העברה מצבור, ובבבא דרשינן: הס קריבין ואין תמורתו קריבין]. אלא ודאי, מדקרב שלמים — הקדש ראשון משביעין ליה, ולכן עושה תמורה כדון שלמים אחרים. ממנו — מן העשירי עמיה.

גמרא קונטרין — למאות, שמה כל מהא ומאה ציד. למנין שלו הוא קדוש — מנין עשרה שהוא מונה, שלאחד שמה שמה מאות — הוה עשירי קדוש. למנין הבהמות — דלא אולין בתר מנין שלו, אלא כשמה חמשה זוגות צהמות שהן עשרה צהמות — הוה מיד מעשר בתר מנינו. ולעשירי "עשירי" קא קרי ליה — האי "קא קרי ליה" לאו דוקא. אלא כלומר, אמאי מקולקליס? הוה אמרת לתשיעי למנין צהמות הוה תשיעי, ועשירי הוה עשירי, דלא חייבין למנין שלו. וכיון דלא חייבין — אחד עשר שהוא קורא "עשירי", ועשירי שהוא קורא "תשיעי", אמאי מקולקלין? ליהוה אחד עשר שלמים, ועשירי מעשר היכא דנפק ממילא — אמרינן: למנין צהמות קדוש, אלא בתר מנין שלו נמי אולין. מנאן למפרע — שהראשון שילא קרא "עשרה", והשני "תשיעי", והשלישי "שמיני", וכן כולם עד אחד, העשר שזמנין שקרא "אחד" — הוה קדוש.

רש"י ב"ת וכי יש תמורה עושה תמורה — סבר רבי יהודה דהאי אחד עשר הוה תמורה דהאי עשירי, כמאן דאמר "זה יהיה חת עשירי" דמי. ואין תמורה עושה תמורה, דכתיב: "והיה הוא ותמורתו" — ולא תמורה דתמורתו, כפרק קמא דתמורה [ה, ב]. אמרו משום רבי מאיר — אינה תמורה, שאם היה תמורה לא היה קרב. דתמורת מעשר אינה קריעה, במסכת תמורה בסוף פרק "אלו קדשים" [כא, א], דכתיב: "לא תפדה כי קודש הוא" — הס מוקדשים ולא תמורתו. ובבבא דרשינן: [מעשר] מינה, זוגות זוגות — לשנים מנה אחד. קנטרים — שהיה מונה עד מאה וקורא "אחד", והדר מונה מאה וקורא שנים, וכן עד אלף. למנין שלו — לזוגות זוגות — קדושים שני המעשרים, ולקנטרים — קדושים מאה העשיריים. למנין בהמות — לזוגות זוגות — קדוש אחרון שבו החמישי, ולקנטרים — קדושים אחרים היוצאים צפתה עשיריים, כגון צל מלה ומאה קדושים עשרה. ואם ניכרים — הוה טוב, ואם לאו — ידעו כולן. בשלמא למאן דאמר — למנין שלו חלה הקדושה, משום הכי חלה קדושה קנה על האחד עשר שקרא "עשירי", ושנים מקולקליס, דלעשירי קרי "תשיעי" ולאחד עשר "עשירי". ולא דמי היכא דנפיק זה אחר זה, וכי מטא תשיעי קרי ליה "עשירי", וכי מטא עשירי קרייה "עשירי" — דהתם מצד עשירי שהוא עשירי גמור, וקדוש קדושה ליקרב. אלא למאן דאמר למנין בהמות קדוש — ובתר מנינא דידיה לא אולין מיד, צלא זוגות זוגות זוגות ומאה עשירי גמור והאחד עשר חולין וכו'.

מקולקלין. שקרא לעשירי "תשיעי", ולאחד עשר קרא "עשירי". טעה וקרא לתשיעי "עשירי" ולעשירי "תשיעי", ולאחד עשר "עשירי" — שלשתן מקודשין במידה מסויימת, אך לכל אחד מהם דין שונה: התשיעי אינו קרב ונאכל לבעלי במומו (לאחר שנופל בו מום), והעשירי — מעשר ממש, שקרב במקדש, ונאכל על ידי הבעלים. והאחד עשר יש בו קדושה שהוא קרב שלמים, שצריך לתת מהם חזה ושוק לכהנים. ועושה תמורה, שאם אמר על בהמת חולין שתהא תמורתו — הרי היא מתקדשת, ומקריב אותה כקרבן שלמים, אלו דברי ר' מאיר. אמר ר' יהודה: והלא אחד עשר זה שקראו "עשירי" הריהו תמורת מעשר. וכי יש תמורה עושה תמורה? והלא אין מי שחולק על כך שאין תמורה עושה תמורה! אמרו משום (בשם) ר' מאיר: האחד עשר אינו נחשב תמורת מעשר, לפי שאילו היה תמורה — לא היה קרב בעצמו, שאין תמורת מעשר קרבה. קרא לתשיעי "עשירי", וגם לעשירי קרא "עשירי", וגם לאחד עשר קרא "עשירי" — אין אחד עשר מקודש. זה הכלל: כל שלא נעקר שם עשירי ממנו, מן העשירי — אין אחד עשר מקודש.

ב גמרא אמר רבי יוחנן: מנאן זוגות זוגות, קינטרין קינטרין — עשירי למנינו הוא קדוש. "למנינו" מאי? רב מארי אמר: למנין שלו הוא קדוש. רב פהנא אמר: למנין שנים פהנא אמר: מונה אותן שנים שנים, מנאן אחד — תשיעי ועשירי מקולקלין. בשלמא למאן דאמר: למנין שלו הוא קדוש — מנין? רב מארי אמר: העשירי למנין שלו הוא קדוש, כלומר, כל אלו שקרא להם "עשירי" — כגון הזוג העשירי (הטלה התשעה עשר והטלה העשרים), או המאה העשירית. רב כהנא אמר: העשירי למנין בהמות הוא קדוש, ודוקא בהמה שיצאה עשירית הריהו קדושה. ומנסים להביא ראיה, תנן [שנינו במשנה]: יצאו שנים כאחת — מונה אותן שנים שנים. מנאן אחד, והמשך למנות לפי טעותו — תשיעי ועשירי מקולקלין, שקרא לעשירי "תשיעי", ולאחד עשר "עשירי", ודינם כפי שנתבאר במשנה, שהעשירי מעשר, והאחד עשר — שלמים. ומעתה,

בשלמא למאן דאמר [בניח לשיטת מ"י שאומר]: למנין שלו הוא קדוש, משום הכי הוה [משום כך נעשה] תשיעי ועשירי מקולקלין — שהרי יש חשיבות לדרך קריאתו, ולעשירי קא קרי ליה [הוא קורא לו] "תשיעי", ולאחד עשר הוא קורא "עשירי". אלא למאן דאמר [לשיטת מ"י שאומר]: למנין בהמות הוא קדוש, ואין חשיבות למה שמנה בפיו, מדוע הם מקולקלים? הרי לתשיעי נחשב כאילו "תשיעי" קא קרי ליה [קורא לו], ולעשירי נחשב כאילו "עשירי" קא קרי ליה [קורא לו]! ומשיבים לשיטת רב כהנא, אמר לך [יכול לומר דך] ר' יוחנן: כי אמינא אנא [כאשר אומר אני] שהולכים לפי מנין הבהמות, הרי זה היכי דאיכין לאפוקי [במקום שהוא עצמו התכוון להוציא] אותם זוגות זוגות, ולא טעה, שאו בטל דיבורו, והם מתקדשים לפי סדר יציאתם. אבל היכא דנפק ממילא [במקום שהם יוצאים מעצמם], אך טעה במנינו — לא, שכן יש ריבוי מיוחד בתורה, שהם מתקדשים גם לפי טעותו. ומציעים, תא שמע [בוא ושמע] ראיה נוספת ממה ששנינו בבבא: אם יצאו ומנאן למפרע: עשרה, תשעה, שמונה וכו' — עשירי שבמנין, שקרא לו "אחד" הוא קדוש. ואומרים: בשלמא למאן דאמר [בניח לדעת מ"י שאומר] למנין בהמות הוא קדוש — שפיר [יפה], שהרי זה הטלה העשירי. אלא למאן דאמר [לדעת מ"י שאומר] שגם למנין שלו הוא קדוש, ויש חשיבות לדרך שקרא להם בפיו, הלא לעשירי הזה "חד" קרי ליה [אחד] הוא קורא לו? אמר רבא: הואיל ואיתיה במנינא פרסאה [וישנו הדבר במנין של הפרסים]. דקרו לעשרה "חד" [שהם קוראים לעשירי בשפתם "אחד"], ונמצא שבאופן זה אין סתירה בין מנין הבהמות למנין שלו.

מנאן זוגות זוגות האחרונים העירו שרק המנין היה בוגות, אך היציאה מפתח הדיר היתה בזה אחר זה, והוא מונה אחד כל שנים שיצאו. ואין זה המקרה המוכר במשנה, שיצאו שנים כאחד [חך נתן. חזון איש]. רב כהנא אמר למנין בהמות הוא קדוש וגם זה בכלל "מנינו" — לא מה שמנה בפיו, אלא מנין הבהמות שעברו תחת ידו. ובטעם דינו של רב כהנא, יש שהסביר כי הוא נלמד מדברי רבא לעיל (ב, ח), שעשירי מאליו הוא קדוש, ואין אנו מתחשבים במנינו. ומכאן רצה להוכיח שגם אם לא מנה כלל את הבהמות — העשירי שיצא בפתח הדיר קדוש (רש"י). אבל יש שדחה את דבריו, ואמר כי גם רב כהנא לא אמר שהעשירי קדוש אלא משום שעל כל פנים יש כאן מנין, וכונתו של זה שמנה את בהמותיו זוגות זוגות היתה שהשני החמישי הוא המקדש [ליקוטי הלכות].

בשלמא למאן דאמר פירוש הקושיה התירוץ משתנים לפי פירוש "מקולקלין" שבמשנה (ראה חק נתן ועוד). והפירוש כאן הוא לפי הפירוש האחרון ברש"י. לתשיעי תשיעי קרי קרי כבר העיר רש"י שהביטוי "קרי" אינו מדויק, שהרי אין הוא קורא לו תשיעי. אלא הכונה שהתשיעי הוא התשיעי שיצא וכו'. וראה בגרסות, שגרסת אחד מכתבי הדיד בעניינינו הפוכה, שהקושיה היא דווקא למי שסבור "למנין שלו הוא קדוש", ולפי זה הדברים כאן מתפרשים כפשוטם (וכן כתב רש"י מסברא).

מסורת הש"ס ב. עירובין נ"א. קדושין נ"א. ירושלמי נזיר פ"ה ה"ב. תוספתא בכורות פ"ז יד. תוי"כ ויקרא כו, לב. ילקיש תורה תרעו. שם תרפא (כל המשנה). ג. הוריות י"ד, א (עיי"ש). ד. תוספתא בכורות פ"ז יד. ילקיש תורה תרפא. ה. תוספתא בכורות פ"ז יג.

גרסות שלשתן מקודשין יש בכתי של המשנה: שלשתן מקולקלים. קינטרין ברוב כתיב: קינטרין ויש: קינטרין. למנינו מאי ברוב כתיב: למנין מאי והבי"ח גרס: מאי למנינו.

בשלמא למאן דאמר למנין שלו... אלא למאן דאמר למנין בהמות יש בכתיב: בשלמא למאן דאמר למנין בהמות אלא למאן דאמר למנין שלו וראה בעינינו. משום הכי הוה תשיעי ועשירי מקולקלין בכתיב ועוד: משום הכי הוה תשיעי ועשירי מקולקלין למנינו.

ולעשירי קא קרי ליה יש בכתיב וכן הגיהו בשי"מ והבי"ח: דלעשירי קא קרי ליה. ולאחד עשר עשירי בכתיב: ולתשיעי עשירי ולאחד עשר עשירי.

היכי דאיכין בכתיב: היכא דאיכין. לשון קינטרין מקורו מהמילה היוונית κεντήριος (קנטינאריוס), והוא מן הלטינית centinarius, דבר שמסקלו או מנינו הוא מאה.

וכל מעשר בקר וצאן – משמע: צן שקרלו הוא "עשירי", צן שהיה עשירי למנון ולא קרלו "עשירי". שמיני ושנים עשר – אם קרלם "עשירי". מה הוא – העשירי גמור, אינו מקודש אלא בסמוך לו, שאין לך סמוך צו יותר מגופו. אף טעותו – מה שהוא טעה וקרלם "עשירי" – אינו מקודש אלא אם כן טעה באותו סמוך למעשר גמור, כגון תשיעי ואחד עשר שכן סמוכו לו, זה מלפניו וזה מלאחריו. מיוחד

– שהעשירי אינו אלא אחד. אף טעותו מיוחדת – שאם טעה בתשיעי ובאחד עשר – לא היו שנים מקודשין, אלא אחד מהם. והיינו אמרם דכולהו מקודשים? עד שישתוק בתשיעי – שאלו קרלו "עשירי" – לא יהיה אחד עשר קדוש, משום דשני טעיות של מעשר אחד אינן קדושים, דטעותו מיוחדת כהוא עלמו. וטעמא דרבי אלעזר הכי הוי, משום דסבר לה כרבי יהודה דלמר צמתיתין: טעות וכו', דקאמר: וי יע תמורה עושה תמורה? וכי טעותו דרבי אלעזר אמר צפרק רשאון דתמורה (ט, א) דלון ממירין וכו' וממירין, דלאחר שהמירו על הבהמה פעם אחת – אינה מופסת עוד תמורה פעם אחרת. והכא נמי, לין שמי טעיות למעשר. בתשיעי – כשהיה תשיעי ראוי ללכת. עשירי וחולין – דלמחר מהן הוי תשיעי ואחד מעשר, אף על גב דקראו "תשיעי". מעורבין – ואין נאכלין אלא בזמון. והגוזז והעובד אחד מהן – אינו סופג את הארבעים, דשמא מולין הוא. עשירי ואחד עשר מעורבין – כלומר, מעשר גמור ואחד עשר קדוש הוינן מעורבין ביחד. ומשום דלאחד עשר שהוא קדוש קרב שלמים – לכן יקרבו שניהם ויאכלו כחומר קדוש שבהן, דטעוין שמי מתנות והרמת חזה ושוק כמו שלמים.

רש"י כתי"

עשירי לבהמות עשירי גמורים והאחד עשר חולין. דלתשיעי תשיעי קרי ליה – כלומר כל מה דקרי ליה לתשיעי, אפילו קרלו "עשירי" – תשיעי הוי, ולעשירי – עשירי הוי. היכא דאכוון לאפקינהו – הכי חשיב מנין. למפרע – שקרא לאחד "עשירי" ולשני "תשיעי" וכן עד עשרה. ונמלא שקרא לעשירי "אחד" [עד כאן שייך לעמוד הקודש] אלא בסמוך – כלומר, העשירי עלמו סמוך אלל גופו. אלא בסמוך – סמוך לעשירי, דהיינו תשיעי ואחד עשר. אף טעותו מיוחדת – שאין שנים קדושים על ידי טעות, ואם אמרת תשיעי ואחד עשר קדושים! עד שישתוק בתשיעי – שלא ידבר כלל. שאם קרא "תשיעי" – מו לא הוי טעות אם קרא לעשירי "תשיעי", אלא כמאן דקרייה "עשירי", ומו לא מקדיש אחד עשר בעשירי. דמרי זמני תשיעי הוי טעותא, לאו מידי הוא. וכל שכן אי קרא לתשיעי "תשיעי" ולעשירי "עשירי" דלון אחד עשר קדוש, דהא לא נעקר שם עשירי מנייהו כדלמרינן. ולי קרייה לתשיעי "עשירי", הוי קדוש תשיעי ומו לא מקדיש אחד עשר. דסבר לה כרבי יהודה – דלמר צמתיתין: טעות מעשר תמורה, וכיון דעבידי עשירי לתשיעי – מו לא עביד אחד עשר תמורה. דסבר לה כרבי שמעון אבדה – דלמר צמסכת תמורה: אין ממיר וזוזז וממיר צמותה צמותה ענמה. צפרק קמא דתמורה אמרה רבי יוחנן אליבא דרבי שמעון ומינה כותיה. עשירי וחולין מעורבין – דמד הוי מולין, דתשיעי הוא "תשיעי" קריין ליה, ואיך הוי עשירי גמור. עשירי מאליו קדוש – ולא ידעין אי מולין אי מעשר. הלכך ירעו, והגוזז והעובד בהם אינו לוקה, דאימור בשל מולין – עשירי וקרייה "עשירי" וקדוש לאכלל בזמון, כדריבין לעיל מ"ב מעשר", והעשירי – מעשר גמור. ומללא ידעין הי מנייהו מעשר – ירעו, והגוזז והעובד בהם לוקה, דשניהם קדושים (וכו'). עשירי ואחד עשר מעורבין – זמניהם קדושים, דהא לאחד עשר קרא "עשירי". ואף על גב דלא נעקר שם עשירי ממנו – קדוש אחד עשר, האילו וצנת אחת נקראו. ולקמן פליגי, איכא מאן דלמר ירעו, ואיכא מאן דלמר ימומו.

תוספות

עד שישתוק בתשיעי (אלא שלא קראו עשירי לה) – יש לפרש בשני ענינים: לאו דוקא שישתוק בתשיעי, אלא שלא קראו "עשירי", ואפילו קראו "תשיעי". דאם קראו "עשירי" – אין אחד עשר קדוש, דשתי טעיות אינן קדושים כדאמר, דטעות מיוחדת בעינן כהוא עצמו. ועוד יש לפרש: דאם קראו לתשיעי "תשיעי" – תו לא הוי טעות כשקרא לעשירי "תשיעי", וכאילו קראו "עשירי" דמי. ואין אחד עשר מקדוש, דלא חשיב כאילו נעקרה שם עשירי ממנו. והשתא הוי "שישתוק" דוקא, שלא ידבר כלל. ומתבאר בהכי קושיא אחת לקמן בשמעתין, דקאמר: הכא במאי עסקינן – דקדים חד מינייהו ואפק לרישיה וקרא "אחד עשר". ומקשי עליה: כמאן? דלא כרבי, דאי כרבי – הא אמר: אחד עשר לא הוי עקירה. והשתא לוקמה (דקרוי) [דקרא] "תשיעי" להווא דאפקיה לרישיה, דלדברי הכל הויא עקירה! ולפי פירוש זה ניחא, דלא הוי עקירה, כדפרשית. וללשון ראשון שפירשתי – להכי לא מוקי ליה דלקרייה "תשיעי" – דלא איצטרך למיתני הא, דודאי הוי עקירה. אבל הא איצטרך לאשמיעינן, משום דזמנינן לא הוי עקירה לרבי, היכא דאית ליה בהמות טובא.

שנים בעשירי כו' – לעיל פרק שני (יז, ב) דבור המתחיל "אפשר" – פירשתי דמצי סבר: אי אפשר לצמצם.

עיונים

תלמוד לומר וכל מעשר בקר וצאן וכו' רש"י ורבינו גרשום פירשו כי הדיוק הוא מלשון "כל מעשר" – בין שקראו "עשירי", ובין שהוא עשירי מצד עצמו. וראה בגרסות. ובתורת כהנים דרשו דין זה מסוף הכתוב "העשירי יהיה קדוש", שמשמעו – כל שהיה עשירי, בין מצד שער עשירי, ובין משום שכך קרא לו (קרבן אהרן, עיי"ש).

וטעותו מתקדשת במסכת נזיר (לכא, וכן בירושלמי שם פ"ה ה"ב) נחלקו אמוראים האם מה שנאמר טעות ביחס לענין זה (במשנה שם ל"ב) הוא דוקא טעותו ולא כוונתו, ואם עשה כן בכוונה – לא קדוש. או שמא הכוונה היא: טעותו – וכל שכן כוונתו (ויש להבין "טעותו" לפי זה, וכן דבר שאינו נכון). ומסקנת ההלכה היא שבין כך ובין כך – מקדש (רמב"ם הלכות בכורות פ"ח ה"א).

אף טעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך שהרי כל עור הפער בין העשירי ובין הקרי "עשירי" הוא מצומצם, ניתן להגדיר זאת כ"טעות". אך כאשר הפער גדול – אין זו טעות, ואין לכך עור קשר עם המניין.

עד שישתוק בתשיעי משמעו של "ישתוק" האמור כאן לפי הקשר הסוגיה – שלא יטעה ויקרא לתשיעי "עשירי", ובכך יעשה אותו תמורת העשירי. שהרי במקרה זה לא תוכל קדושה לחול גם על האחד עשר שקראו "עשירי", שאין תמורה אחר תמורה. ולפי זה, לכאורה אין הבלל אם שתק בתשיעי או שקרא לו "תשיעי" (תוס' בפרוש ראשון). ועוד הציעו בתוס' (הוא פירוש רש"י מכת"י), שדווקא אם שתק בתשיעי – אחד עשר מקדש. אבל אם קרא לו "תשיעי" – אין אחד עשר מקדוש, משום שבאופן זה כבר נתקדש העשירי מאליו (אף אם קרא גם לו "תשיעי", שאין משמעות לקריאה פעמיים "תשיעי". רש"י שלפנינו כנראה חולק על כך, ראה להלן).

סבר לה כרבי יהודה דאמר טעות מעשר תמורה הוי וכפי שאמר במשנתו, בניגוד לר' מאיר, שאחד עשר שקראו "עשירי" אינו עושה תמורה – משום שאין תמורה עושה תמורה. ויש שהעיר כי לגבי התשיעי גם ר' מאיר סבור שהוא תמורת מעשר, דווקא לגבי אחד עשר הוא חולק, מפני

מסורת הש"ס

- א. ירושלמי נזיר פ"ה ה"ב (בשנינו). תוי"כ ויקרא כז, לב. ילק"ש תורה תרפ.
- ב. תוספתא בכורות פ"ז יד (בסתם). ילק"ש תורה שם.
- ג. ראה תמורה ט, א.
- ד. עירובין ג, א. קדושין נא, א.
- ה. בכורות נט, א. ס, א.

גרסות

וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדוש בכל כתיבה: **וכל מעשר בקר וצאן** ויראו עיניכם.

העשירי יהיה קדוש יכול שאני מרבה בכ"י גרס: **העשירי יהיה קדוש לרבות את כולו יכול שאני מרבה**. וטעותו מתקדשת בכתיב: וטעותו מתקדשין ויש: וטעותו מתקדשת.

אין מימר חוזר ומימר רוב כתיבה: אין מימר וחוזר ומימר.

עשירי וחולין מעורבין זה בזה יש בכתיב: **חולין ומעשר מעורבין זה בזה.**

עשירי קא קרי להו לתרויהו רוב כתיב: **ובשימו: תרויהו עשירי קא קרי להו.**

הא תו למה לי – כיון דאשמעינן דילאו שניהם נחשבי וקראן "עשירי" – ממילא ידענא דכי הוה דינא איכא זילאו שניהם נחשבי! בבת אחת – דקלא סס "עשירי" לעשירי ולאחד עשר צבת אחת, אף על גב דלא נעקרה, דהא לעשירי נמי קרא "עשירי". לאיתווי יצא עשירי ולא דבר – דלא חשיבא עקירה כהן שמיקא, אלא אס כן עקרו צפירוש וקראו "עשירי". דאי לא תימא הכי – דצבת אחת קדוש. ולכך אשי, דקפריך לרב כהנא: והלא לא נעקר וכו' – לא הוה שמיע ליה מה דמרינא לעיל: הא קא משמע לן דצבת אחת כו'. הכא במאי עסקינן – דקמני: עשירי ואחד עשר מעורבין – דחשיבין ליה לאחד עשר מקודש, אף על גב דקרא לעשירי "עשירי" – כגון דקדיס כו'. וקרייהא אחד עשר – דהשתא נעקר סס עשירי ממנו, שלא קראו "עשירי" אלא "אחד עשר". ולהכי, אף על גב דזכר קרא אתרווייהו "עשירי" – קדוש האחד עשר. אכל היכא דמתחלה קרינהו "עשירי", אף על גב דצבת אחת – לא הוה אחד עשר קדוש. ולהכי מוקמינן כגון דקרייה "אחד עשר", דאי קרייה "עשירי" – לא אלוטריך למימני, דהא ודאי עקירה הוה. אכל נאחד עשר פליג רבי, ואמר דלא הוה עקירה דלקמן, ואלוטריך לאשמועינן דהוה עקירה. וכמאן – ממרינן דמה שקורא "אחד עשר" חשיבא עקירה? דאית ליה בהמות טובא – לעשר. דהשתא כי מנה עשרה ראשונים וקרא העשירי "אחד עשר" – איכא למימר דהכי לא נעקר סס עשירי ממנו. דמאי "אחד עשר" דקאמר – חד עשורא קאמר, כלומר: זה עשור ראשון. אכל היכא דלית ליה צהמות יותר מאחד עשר או שנים עשר או שלשה עשר או ארבע עשר או חמשה עשר – לניכא למימר הכי. שאין מנהגו של עולם לומר "זה עשור אחד", אלא אס כן יודע שיש לו עשוריות הרבה, הלכך אמרינן דלחד עשר ממש קאמר, ועקר סס עשירי ממנו. יצאו שנים בעשירי – היינו כגון "אמר מר". ואשמעתא דרצא קמהדר, דקאמר לעיל: ילאו שנים נעשירי קראן "עשירי" – עשירי ואחד עשר מעורבין זה צוה. והשתא קא פריש: מנא חדא דהנהו שנים שמעורבין ידעו עד שסתמא, ותניא אידך כו'. [המשך צעמוד הבא]

רש"י כתי

עשירי וחולין מעורבין – דעשירי קדוש ממילא, ואחד עשר – "אחד עשר" קרייה. הא יצאו – שנים נעשירי. תו למה לי – היינו רישא: ילאו שנים נחשבי וקראן "עשירי" – עשירי וחולין מעורבין, הוה כילאו שניהם נחשבי וקראן "אחד עשר". והיכא דקרא "עשירי" הוה נמי כילאו שנים נחשבי וקראן "עשירי", דהא דין רישא לסיפא דמי, נחשבי ונפק חד חולין וחד עשירי. הא קא משמע לן – סיפא. דכל בת אחת [המשך צעמוד הבא]

קראן "אחד עשר" – עשירי וחולין מעורבין זה בזה. הא תו למה לי? היינו הך! – הא קא משמע לן: דכל בת אחת תרווייהו קא קדשי, ואף על גב דלא נעקר שם עשירי הימנו. יתיב רב פהנא וקאמר ליה להא שמעתא. אמר ליה רב אשי לרב פהנא: והלא לא נעקר שם עשירי הימנו, ותנן: זה הפלל, כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו – אין אחד עשר מקודש! – הני מילי – בזה אחר זה, אבל בבת אחת – תרווייהו קא קדשי זה אחר זה – בהדיא קתני לה: קרא לתשיעי "עשירי", ולעשירי "עשירי", ולאחד עשר "עשירי" – אין אחד עשר מקודש; "זה הפלל" לאיתווי מאי? לאו לאיתווי בבת אחת? – לא, לאיתווי יצא עשירי ולא דבר, דהא לא נעקר שם עשירי הימנו. דאי לא תימא הכי, הא דתניא: יצאו שנים בעשירי, ולא קדם אחד מהן את חברו, וקראן "עשירי" – עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה; והלא לא נעקר שם עשירי הימנו! אלא לאו משום דאמרין: כל בבת אחת – תרווייהו קא קדשי. – אי משום הא – לא איריא; הכא במאי עסקינן – דקדיס חד מינייהו ואפי' לרישיה, וקרייה "אחד עשר", והדר איערוב ונפוק בהדיא, וקרינהו "עשירי", דהא נעקר שם עשירי הימנו. – והא "לא קדם" – דהדר איערוב. וכמאן – דלא פרבי, דאי רבי – האמר: אחד עשר לא הוה עקירה! – אפילו תימא רבי, כי אמר רבי – היכא דאית ליה בהמות טובא, דאמרין: חד עשורא קאמר, הכא – דלית ליה בהמות טפי. מאי רבי? דתניא: קרא לעשירי "אחד עשר", ולאחד עשר "עשירי" – אין אחד עשר קדוש, דברי רבי. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אחד עשר קדוש. פלל אמר רבי: כל זמן שלא נעקר שם "עשירי" הימנו – אין אחד עשר קדוש. אמר רבא: הכא במאי עסקינן – כגון דאית ליה בהמות טובא, דאמרין: חד עשורא קאמר. יצאו שנים בעשירי, תנא תנא: ירעו, ותנא תנא: יקריבו, ותנא אידך: ירעו. לא קשיא, הא דתנא ירעו – רבנן היא, דאמרין: אין מביאין קדשים לבית הפסול.

ואם יצאו שנים בעשירי וקראן "אחד עשר" – ושוואלים: הא תו [זה עוה], כלומר, כשיצאו שנים בעשירי וקראם "עשירי", או קראם "אחד עשר", למה לי לאומר? היינו הך [הרי הוא זה], כלומר, הרי זה דומה לדין הראשון, שיצאו שנים בתשיעי וקראם "עשירי" או קראם "תשיעי": ומשיבים: הא קא משמע לן [דבר זה משמע לנן]: שכל מקרה שיצאו בבת אחת תרווייהו קא קדשי [שניהם מתקדשים], וגם האחד עשר, ואף על גב [ואף על פי] שלא נעקר שם עשירי הימנו, מן העשירי. ואין זה בכלל מה שנינו במשנתנו: כל שלא נעקר שם עשירי ממנו אין אחד עשר מקודש. וכיוצא בזה מסופר, יתיב [יושב היה] רב כהנא וקאמר ליה להא שמעתא [ואומר את השמועה הזו] שאמר רבא, אמר ליה [לו] רב אשי לרב כהנא: והלא כשיצאו שנים בעשירי וקראם "עשירי", לא נעקר שם "עשירי" הימנו (ממנו), ותנן [ושנינו במשנתנו]: זה הכלל, כל זמן שלא נעקר שם "עשירי" הימנו – אין אחד עשר מקודש! השכיב לו: הני מילי [דברים אלה אמורים], כשיצאו בזה אחר זה, אבל אם יצאו שנים בבת אחת, וקראם "עשירי" – תרווייהו קא קדשי [שניהם מתקדשים]. ומקשים: כשיצאו בזה אחר זה – הלא בהדיא קתני לה [במפורש הוא שונה אותה] במשנה בתחילה: קרא לתשיעי "עשירי", ולעשירי "עשירי", ולאחד עשר "עשירי" – אין אחד עשר מקודש, ואם כן "זה הכלל" שהוסיפה המשנה לאיתווי מאי [להביא. לרבות את מה] הוא בא, לאו לאיתווי [האם לא להביא] מקרה שיצאו שנים בבת אחת בעשירי, וקראם "עשירי", וללמדנו שלא יקדש האחד עשר, ושלא נעקר שם עשירי הימנו, ויצא [להביא] מקרה שיצאו בזה אחר זה, ויצא עשירי ולא דיבר כלל, ואחריו יצא אחד עשר וקראו "עשירי", ללמד שגם במקרה זה אין אחד עשר מקודש, דהא [שהרי] לא נעקר שם עשירי הימנו, מן העשירי. אבל כשיצאו שניהם כאחד – שניהם מתקדשים, דאי לא תימא הכי [שאם לא תאמר כן], הא דתניא [ברייתא זו ששניהם]: יצאו שנים בעשירי, ולא קדם אחד מהן את חברו, וקראן לשניהם "עשירי", הרי עשירי ואחד עשר שנתקדש מעורבין זה בזה – יש לתמוה על כך: מדוע אחד עשר מקודש? והלא לא נעקר שם עשירי הימנו מן העשירי! אלא לאו [האם לא] משום דאמרין [שאומרים אנו]: כל שיצאו בבת אחת וקראם "עשירי", תרווייהו קא קדשי [שניהם מתקדשים]. וכרבא? ודוחים: אי משום הא לא איריא [אם משום זו אין להוכיח], שכן יש לומר כי הכא במאי עסקינן [כאן]. בברייתא זו, במה אנו עוסקים – דקדיס חד מינייהו ואפי' לרישיה [שקדם אחד מהם והוציא את ראשון לצאת ודוק במקרה זה קדוש גם האחד עשר כשקרא את שניהם "עשירי", דהא [שהרי] נעקר שם עשירי הימנו מן העשירי, וכיצד יכול אתה לפרש שמדובר כשכבר הוציא אחד מהם את ראשו? והא [והרי] "לא קדם" – דהדר איערוב [שחזר ונתערב]. ומקשים: וכמאן [וכדעת מן] העמדת את הברייתא? שלא כשיטת רבי, דאי [שאם] כשיטת רבי – האמר [הרי אמר] שקריאת שם "אחד עשר" לעשירי לא הוה [אינו נחשב] עקירה! ודוחים: יש להבין דבר זה אפילו תימא [תאמר] שהיא כשיטת רבי, שכן כי [כאשר] אמר רבי שקריאת שם "אחד עשר" אינה מהוה עקירה, הרי זה היכא דאית ליה [במקום שיש לו] בהמות טובא [הרבה] לעשר, דאמרין [שאנו אומרים]: כשאמר "אחד עשר" על הבהמה העשירית – חד עשורא קאמר [עשור אחד אומר], שבבהמה זו, העשירית, גמר לעשר פעם אחת. אבל הכא [כאן] מדובר דלית ליה בהמות טפי [ושאין לו בהמות יותר]. ובמקרה זה גם רבי סבור שקריאת שם "אחד עשר" לעשירי נחשבת לעקירה. ומבררים: מאי [מה] שיטת רבי שהזכרנו? דתניא [ששנויה ברייתא]: קרא לעשירי "אחד עשר", ולאחד עשר קרא "עשירי" – אין אחד עשר קדוש, והוא חולין, אלו דברי רבי. ר' יוסי בר' יהודה אומר: אחד עשר קדוש בקדושתו, וקרב כשלמים. כלל אמר רבי: כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו על ידי קריאתו בשם אחר, אין אחד עשר קדוש. ותמיהם על דברי רבי: והלא כשקרא לעשירי "אחד עשר" נעקר שמו ממנו! אמר רבא: הכא במאי עסקינן [כאן] במה אנו עוסקים – כגון דאית ליה [יש לו] בהמות טובא [הרבה], דאמרין [שאנו אומרים]: "אחד עשר" – חד עשורא קאמר [עשור אחד אומר], ולא נעקר שמו ממנו. ושבים לדין שכבר הזכר בעמוד זה. יצאו שנים בעשירי וקראם "עשירי", ויש כאן איפוא מעשה המעורב באחד עשר שקראו "עשירי", שדינו לקרב שלמים, מה יעשה בהם? תנא חדא [שנה תנא אחד]: ירעו שניהם עד שיפול בהם מום ויאכלום, ותנא חדא [ושנה תנא אחד]: יקריבו את שניהם, ותניא אידך [ושנויה ברייתא אחרת]: ימותו שניהם. ומסבירים: לא קשיא [אין זה קשה], הא דתנא [זה ששנת] ירעו – שיטת רבנן [חכמים] היא, דאמרין [שאומרים]: אין מביאין קדשים לבית הפסול, ואם נאמר ששניהם קרבים – יש לנהוג בשניהם לחומרה, וכדין שלמים, ולתת את החזה והשוק לכהנים. והואיל וכהנים אינם מרובים – שמא לא יספיקו לאכול את חלקם בזמן, והנותר ייפסל ויישרף.

עיונים

קראן אחד עשר עשירי וחולין מעורבין זה בזה עשירי – משום שהוא קדוש ממילא כעשירי, ומה שקרא לו "אחד עשר" אינו מעלה ואינו מוריד. ואילו אחד עשר שקראו "אחד עשר" הריהו חולין גמורים. וכיון שהוא ספק, נאסר לחשוט את שניהם עד שיפול בהם מום, כדין מעשר. וכן נאסר למכור או לגאול את שניהם, וכיוצא זה נאסר לעבוד ולגזול את שניהם. אלא שאין לוקים על כך מלקות ארבעים. הא קא משמע לן דכל בבת אחת תרווייהו קדשי וכו' דבר זה מסביר רק את המקרה שקרא לשניהם "עשירי". ומה שהזכר המקרה הנוסף, שקרא לשניהם "אחד עשר" לא הוצרך לכאורה לנפוק, אלא כדי להשלים את האפשרויות השונות בענין זה. ובתוס' לעיל (זו, ב) העירו כי לכאורה מדובר כאן דוקא לדעה שאפשר לצמצם, ואנו מניחים כי שניהם יצאו כאחד. שהרי אם אנו מניחים שאחד מהם קדוש, אלא שלא ניתן לעמוד על הדבר – מדוע האחד עשר קדוש כטעות מעשר? והלא שנינו כי רק אם נעקר שם עשירי מן העשירי – האחד עשר קדוש, והלא כאן לא נעקר שמו ממנו! והשיבו כי רק אם הקדים וקרא לעשירי "עשירי" קודם לכן – אין האחד עשר קדוש. אבל כאן, שאינו יכול להכיר איזה מהם עשירי, וקרא לשניהם עשירי בבת אחת – חלה הקדושה גם על האחד עשר, גם אם נאמר שאי אפשר לצמצם. ואפיק לרישיה והעירו האחרונים שאין כוונת הגמרא כאן להוצאת הראש לבד, אלא להוצאת הראש ורוב הגוף (ראשית ביכורים). וכן פסק הרמב"ם (הלכות בכורות פ"ח ה"ב). יש שהבינו את דברי הגמרא כפשוטם, ולדעתם, אמנם הוצאת הראש ורוב הגוף קובעת את קדושת המעשר על העשירי, אך לצורך עקירת שם "עשירי" די בהוצאת הראש וקריאת שם "אחד עשר" (טל תורה). ויש שכתבו שיצאת הראש ורוב הגוף קובעים כאשר רוצה לקיים המצוה באופן ביותר, אך ספירת הראש

בלבד אינה פחותה ממנאם כשהם רובצים (לעיל נח, ב). שגם היא נחשבת ספירה מועילה (חזון איש). וקרייהא אחד עשר אבל אם היה קורא לו "תשיעי" – הרי זו בודאי עקירה. ולא הוצרך לומר בזה שקראו "אחד עשר", אלא כדי להוציא מדעת רבי, הסבור שאין זו עקירה (רש"י). וברש"י כתי כתב להיפך, שאם קרא לעשירי "תשיעי" לאחר שכבר קרא לתשיעי "תשיעי" – אין זה בכלל עקירת שם עשירי מן העשירי, שקריאת שם "תשיעי" פעמיים אינה כלום. דאמרין חד עשורא קאמר שהרי לשונו יכולה להתפרש בשני צדדים. והקשו האחרונים מדוע לא נברר במקרה זה מה היתה כוונתו, ועל פיה נקבע האם נעקר שם עשירי או לא? ותיירצו שלדעת רבי רק דיבור ברור הוא היכול להפקיע שם עשירי, כי כדי להחיל שם מעשר צריך דיבור (חזון איש). רבנן היא דאמרין אין מביאין קדשים לבית הפסול ויש לכך טעם נוסף – ההבדל בין נתינות היום על המזבח, שבשלמים צריך לתת שתי מתנות שהן ארבע, ובמעשר – זריקה אחת כנגד היסוד (תוס' עירובין ס"א ד"ה עשירי בשם רש"י). ואף שיש פתרון אם נתערבו הדמים – אין זה אלא בריעבד, אבל אין מקריבים קרבנות לכתחילה באופן זה. והוא לכאורה כפשוט המשנה בובחים (ע"ב), שכל הובחים שתערבו במעשר – ירעו עד שיפול בהן מום, ויאכלו (לאחר פירוק השלמים) במעשר.

אורה ההלכה

קראן אחד עשר – יצאו עשירי ואחד עשר כאחד וקראם "אחד עשר" – הרי העשירי והחולין מעורבים זה בזה, ויאכלו במזבח. כרבא. (רמב"ם שם). דקדיס חד מינייהו ואפי' לרישיה וכו' – היה מונה את הטלאים, והוציא אחד הטלאים את ראשו ורובו מן הדיו וחזר לתוכו – הריהו כמנין לכל דבר. כברייתא וכביאורה בגמרא. (רמב"ם שם ה"ב).

- מסורת הש"ס
- ו. ראה בבורות נט, א.
- ז. עיין תוי"ט ויקרא כו, לב.
- ח. ראה תוספתא בבורות פ"ז י.
- ט. (המחלוקת) משנה זבחים ע"ב, תוספתא פסחים פ"ט י. תוספתא נזיר פ"ו א. תוספתא זבחים פ"ח יד. פסחים י"ג, פסחים צ"ב, ביצה י"ב, זבחים ע"ב, בבורות ס"א, נדה ע"ב, ירושלמי נזיר פ"ח ה"ב, תוי"ט ויקרא ז, א. ילק"ש תורה תצא.

גרסות

- דכל בת אחת בשי"מ ובכ"ח: דכל בבת אחת.
- ואפיק לרישיה בכתי"י: ואפיקה לרישיה וכן ברבינו גרשום.
- אמר רבא הכא במאי עסקינן ברוב כתי"י ובשי"מ: והלא נעקר. אמר רבא הכא במאי עסקינן.
- ותני חדא יקריבו ברוב כתי"י ובשי"מ: ותני אידך יקריבו.
- הא דתנא יש בכתי"י הא דתני ויש: והא דתניא.

